

ПЕДАГОГІКА як наука

Лекція № 7

План

---

1. Педагогіка як наука і соціальне явище.
Становлення педагогіки.
2. Основні категорії педагогіки.
3. Дидактика, її принципи, категорії та методи.
4. Виховання як процес соціалізації особистості.
Види та методи виховання.
5. Сучасна освітня система України.

1. Педагогіка як наука і соціальне явище. Становлення педагогіки.

Слово «Педагогіка» походить від гр. *país*, *paídōs* — дитя + *ago* — веду, тобто «дітоведення». *Педагогом* у Стародавній Греції називали спеціального раба, який супроводжував дитину свого господаря до школи.

Поступово слово "педагогіка" стало вживатися в більш загальному розумінні для означення мистецтва "вести дитину по життю", тобто виховувати й навчати її, спрямовувати духовний і тілесний розвиток.

З часом накопичення знань сприяло виникненню *особливої науки про виховання дітей – педагогіки*. Так педагогіка стала наукою про виховання й навчання дітей.

Таке розуміння педагогіки збереглося аж до середини ХХ ст. І лише в останні його десятиріччя з'явилося розуміння того, що кваліфікованого педагогічного керівництва потребують не лише діти, а й дорослі.

ПЕДАГОГІКА

– наука про виховання і розвиток особистості, про способи передачі соціального досвіду.

-
- **Предмет педагогіки** — навчально-виховна діяльність, що здійснюється в закладах освіти людьми, уповноваженими на це суспільством.

Коротка історія педагогіки

Хоча термін виникає лише в Давній Греції, проте виховання виникло разом із появою людського суспільства.

Поступово виникла потреба в педагогічних знаннях, які базувалися б не на емпіричних, суб'єктивних уявленнях, а на об'єктивній і науковій основі.

У своєму розвитку **педагогіка пройшла такі** стадії: народна педагогіка — духовна педагогіка — світська педагогіка.

Коротка історія педагогіки

Перші серйозні спроби узагальнити досвід виховання, виокремити його теоретичні основи були здійснені в Китаї, Індії, Єгипті, Греції. Ці узагальнення входили до складу філософії, в ній на той час акумулювалися всі знання про природу, суспільство і людину. Виникають різні типи шкіл.

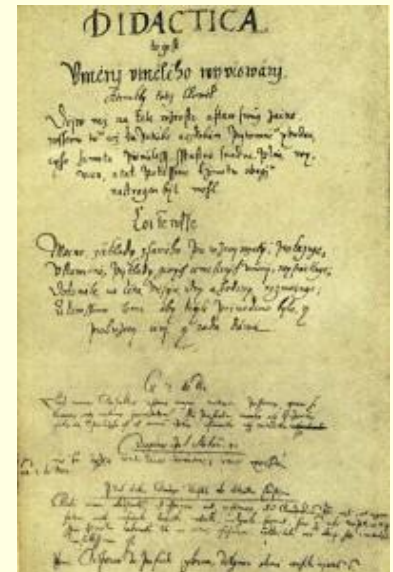
У середні віки педагогічна теорія мала релігійне забарвлення і була просякнута церковною догматикою і була схоластичною. Виникає вища школа. Виникають перші навчальні заклади в Київській Русі.

Коротка історія педагогіки

До початку XVII століття педагогіка залишалася частиною філософії. Її відокремлення від філософії й оформлення в наукову систему пов'язане з іменем **Яна Амоса Коменського**.

1632 року він написав видатний твір «**Велика дидактика**», що започаткував науку про навчальний процес, а 1633 року – перше в світі спеціальне керівництво з виховання дітей дошкільного віку «**Материнська школа**».

Досі не втратили актуальності й наукового значення і його схема організації школи, теоретичне обґрунтування та розробка принципів навчання, класно-урочної системи, ідеї загального навчання й початкового навчання дітей рідною мовою.

- В Україні в цей час розвивається демократична козацька педагогіка.

- Козацька педагогіка мала три ступені.
- *Перший* – сімейне виховання, яке утверджувало високий статус батьківського та материнського виховання й навчання.
- *Другий* – родинно-шкільне виховання.
- *Третій* – вища освіта. Молодь, яка прагнула знань, продовжувала навчання в колегіумах і академіях, європейських університетах.

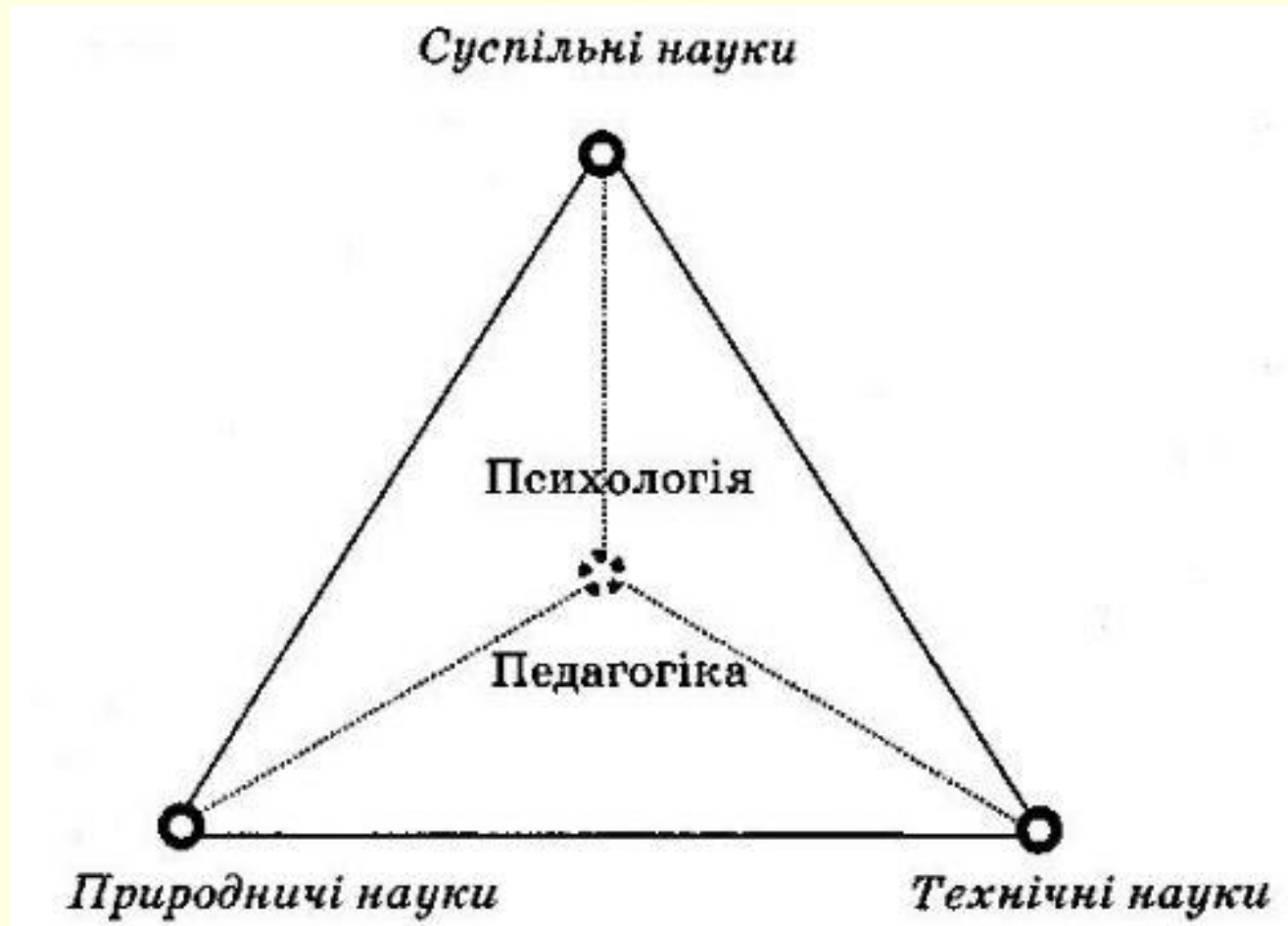
Коротка історія педагогіки

XVIII-XX століття принесли загальний сплеск у вивченні теоретичних основ і дедалі більшої демократизації принципів освіти на основі ідей народництва та гуманізму (Й.Г. Песталоцці, Й.Ф. Герbart, Ф. Дістервег).

В Україні розвиток прогресивної педагогіки пов'язується з іменами Г. Сковороди, О.Духновича, С. Русової, К.Д. Ушинського, А.С.Макаренка, В.О. Сухомлинського та інших.

Педагогіка як наука має глибинні зв'язки з іншими науками

Завдання педагогіки

- вдосконалення змісту освіти;
- вироблення принципово нових засобів навчання, навчального обладнання;
- підготовка підручників відповідно до вдосконалення змісту освіти;
- комп'ютеризація праці вчителя;
- вироблення нових і модернізація наявних форм і методів навчання;
- підсилення виховної ролі уроку;
- вдосконалення змісту й методики виховання;
- удосконалення політехнічної підготовки учнів, їх професійної орієнтації та підготовки до праці;
- вироблення шляхів демократизації та гуманізації життя й діяльності навчального закладу.

Функції педагогіки

- 1. Дослідження законів і закономірностей педагогічних явищ і процесів. Головними педагогічними законами, зокрема, є: закон обов'язкового засвоєння підростаючим поколінням соціального досвіду старших поколінь — як необхідна умова входження в суспільне життя, спадкоємності поколінь, життєзабезпечення суспільства, окремого індивіда і розвитку сил кожної особистості; обов'язкової відповідності змісту, форм, методів навчання і виховання вимогам розвитку виробничих сил суспільства

-
- 2. *Теоретичне обґрунтування змісту, принципів, методів і форм навчання та виховання.* Ця функція передбачає розкриття змісту й технології реалізації, наприклад, конкретного принципу навчання чи виховання, використання певного методу виховання залежно від віку школяра та ін.

-
- 3. *Експериментальні дослідження педагогічної діяльності.* Мета цих досліджень — побудова на їх основі моделей реформування цієї діяльності, втілення досягнень педагогічної науки в практику діяльності закладів освіти з метою її вдосконалення.

-
- *4. Вироблення педагогічної техніки.*
Йдеться про стиль поведінки і спілкування вчителя з учнями (як і де стояти в класі, як говорити, як жестикулювати й артикулювати тощо).

2. Основні категорії педагогіки:

Виховання - цілеспрямований і організований процес формування особистості.

Навчання - двосторонній, цілеспрямований і організований процес передачі досвіду (знань, умінь, навичок).

Освіта – 1. Процес і результат оволодіння соціальним досвідом; 2. Організаційні форми навчання.

Розвиток.

Формування.

3. Дидактика, її принципи, категорії та методи

Дидактика – це наука про викладання і навчання, про закономірності, що діють у сфері предмета її дослідження, про залежності, що обумовлюють хід і результати процесу навчання.

- Термін дидактика походить від грецького слова *didaktikos* — той, хто навчає, і *didasko* – той, хто вивчає.
- Вперше термін дидактика був введений у використання в Німеччині у 1613 р. Саме тоді *Кристоф Хельвіг* та *Йохим Юнг*, аналізуючи діяльність відомого мовознавця і прихильника навчання рідною мовою Вольфганга Ратке (1572 - 1635), підготували "Короткий звіт з дидактики, або Мистецтво навчання Ратихія".

Основними завданнями дидактики є пошук відповідей на такі питання:

- *Для чого навчати?* - Цілі освіти, пов'язані з мотиваційно-ціннісними орієнтаціями суб'єктів навчальної діяльності.
- *Чому навчати?* - Визначення змісту освіти, розробка освітніх стандартів, навчальних програм і методичного супроводу навчального процесу.
- *Як навчати?* - Відбір дидактичних принципів, методів і форм навчання, що сприяють ефективній педагогічній діяльності.

Основні категорії дидактики:

- **Навчання** - вид людської діяльності і процес оволодіння знаннями, уміннями і навичками, що потребують інтелектуальних, емоційно-вольових і фізичних зусиль людини.
- **Освіта** - цілеспрямований процес і результат оволодіння учнями системою наукових знань, пізнавальних умінь і навичок та формування на цій основі світогляду, моральних якостей. Вона реалізується у процесі навчання.

-
- **Самоосвіта** – освіта, яка набувається у процесі самостійної роботи без проходження систематичного курсу навчання в стаціонарному навчальному закладі.
  - **Викладання** – діяльність педагога для досягнення педагогічного результату.
  - **Учіння** – діяльність учня, в результаті якої виникають нові форми знань і діяльності.

Основні категорії дидактики:

- **Мета** – ідеальна форма результату навчання.
- **Засоби** – матеріальна підтримка навчання.
- **Форма** – спосіб здійснення навчального процесу (за кількістю учнів, за місцем, за тривалістю).
- **Зміст** – система знань, умінь і навичок, якими необхідно оволодіти.
- **Методи** – способи досягнення педагогічного результату.
- **Результат** – кінцева модель, до якої прагне навчальний процес.

Закономірності навчання:

- Закономірність мети навчання;
- Закономірність змісту;
- Закономірність якості;
- Закономірність методів;
- Закономірність керування;
- Закономірність стимулювання навчання.

Принципи дидактики:

- Принцип свідомості;
- Принцип активності;
- Принцип наочності;
- Принцип систематичності;
- Принцип міцності;
- Принцип доступності;
- Принцип науковості;
- Принцип зв'язку теорії з практикою.

Методи навчання:

---

1. Словесні:

- лекція,
- бесіда,
- пояснення,
- оповідь.

2. Практичні:

- вправа,
- дослід.

Методи навчання:

---

3. Наочні:

- ілюстрація,
- демонстрація,
- презентація.

4. Методи самостійної роботи:

- конспектування,
- реферування,
- пошуковий метод.

Методи навчання:

---

5. Проблемно-творчі методи:

- науково-пошукові,
- експеримент,
- евристична бесіда,
- мозковий штурм,
- ігрові методи.

6. Методи контролю:

- опитування,
- тест,
- екзамен,
- самостійна робота,
- контрольна робота.

4. Виховання як процес соціалізації особистості. Види та методи виховання

Ефективність виховання залежить від

1. виховних відносин.
2. відповідності мети і засобів.
3. дії факторів.
4. інтенсивності.
5. активності учасників.
6. ефективності навчання й освіти.
7. якості взаємодії.
8. ефективності дії на психіку.

Види виховання:

---

1. **Моральне.**
2. **Інтелектуальне.**
3. **Фізичне.**
4. **Трудове.**
5. **Естетичне.**
6. **Емоційне.**

5. Сучасна освітня система України

- 19 травня 2005 р. Україна офіційно приєдналася до так званого Болонського процесу.
- Його суть полягає у формуванні на перспективу загальноєвропейської системи вищої освіти, названої Зоною європейської вищої освіти, яка ґрунтується на спільності фундаментальних принципів функціонування.

Пропозиції, які розглянуто і які виконуються в рамках Болонського процесу, зводяться в основному до шести таких ключових позицій:

- *1. Уведення двоциклового навчання.*
- Тривалість навчання на 1-му циклі має бути не менше 3-х і не більше 4-х років. Навчання впродовж другого циклу може передбачати отримання ступеня магістра (через 1-2 роки навчання після одержання 1-го ступеня) і/або докторського ступеня (за умови загальної тривалості навчання 7-8 років).

-
- *2. Запровадження кредитної системи.*
  - Запропоновано запровадити у всіх національних системах освіти систему обліку трудомісткості навчальної роботи в кредитах. За основу запропоновано прийняти ECTS, зробивши її накопичувальною системою, здатною працювати в рамках концепції «навчання впродовж усього життя».

-
- *3. Контроль якості освіти.*
  - Передбачається організація акредитаційних агентств, незалежних від національних урядів і міжнародних організацій. Оцінка буде ґрунтуватися не на тривалості або змісті навчання, а на тих знаннях, уміннях і навичках, що отримали випускники. Одночасно будуть встановлені стандарти транснаціональної освіти.

-
- *4. Розширення мобільності.*
  - На основі виконання попередніх пунктів передбачається істотний розвиток мобільності студентів. Окрім того, ставиться питання про розширення мобільності викладацького й іншого персоналу для взаємного збагачення європейським досвідом.

-
- *5. Забезпечення працевлаштування випускників.*
  - Знання й уміння випускників повинні бути застосовані і практично використані на користь усієї Європи. Усі академічні ступені й інші кваліфікації мають бути затребувані європейським ринком праці, а професійне визнання кваліфікацій має бути спрощене.

-
- *6. Забезпечення привабливості європейської системи освіти.*
  - Одним із головних завдань, що має бути вирішене в рамках Болонського процесу, є залучення в Європу більшої кількості студентів з інших регіонів світу.

Структура освіти в Україні

В Україні встановлюються такі освітні рівні:

- дошкільна освіта;
- початкова загальна освіта;
- базова загальна середня освіта;
- повна загальна середня освіта;
- професійно-технічна освіта;
- вища освіта;
- післядипломна освіта.

В Україні встановлюються такі освітньо-кваліфікаційні рівні та ступені:

- кваліфікований робітник;
- молодший спеціаліст;
- молодший бакалавр;
- бакалавр;
- магістр;
- доктор філософії;
- доктор наук.